

رقابت دولت‌ها در اقتصاد دیجیتال

موضوع دیجیتالی شدن به ویژه نفوذ آن در اقتصاد جهانی بیش از گذشته اهمیت یافته است، چنان‌که در تازه‌ترین آمار سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD) بر این مساله نیز تاکید شده و آمده است که کشورهای عضو این سازمان می‌کوشند با به‌کارگیری تکنولوژی و روش‌های نوین بهره‌برداری از تجهیزات فناوری اطلاعات و ارتباطات در زیرساخت‌های اقتصادی‌شان تحول ایجاد کنند. سازمان همکاری اقتصادی و توسعه یک سازمان بین‌المللی است که ۳۴ عضو دارد و اعضای آن متعهد به اصول دموکراسی و اقتصاد آزاد هستند. این سازمان به تعبیری عمده‌ترین سازمان بین‌المللی تصمیم‌گیرنده اقتصادی است. اما این مرکز اخیراً گزارش تازه‌ای درباره وضعیت و چشم‌انداز اقتصاد دیجیتال در OECD را تشریح کرده است که مرکز پژوهش‌های مجلس آن را منتشر کرده است.

گزارش سازمان همکاری اقتصادی و توسعه نشان می‌دهد که با وجود خطر و ریسک سرمایه‌گذاری در بخش فناوری اطلاعات و ارتباطات (فاوا) و توسعه بازار تجهیزات نیمه‌هادی این دو مساله از نشانه‌های اصلی پیشرفت‌های این بخش قلمداد می‌شوند؛ چراکه سهم روزافزون سرمایه‌گذاری‌های خطرپذیر در بخش فاوا وجود فرصت‌های آتی کسب و کار در این بخش را به نمایش می‌گذارد. در این گزارش سرمایه‌گذاری در بخش فناوری اطلاعات و ارتباطات از جمله حوزه‌هایی است که با ریسک همراه است با این وجود اما نگرش کلی کشورهای عضو این سازمان همچنان به سرمایه‌گذاری در فاوا مثبت ارزیابی شده است. به‌طور مثال اعلام شده است که میزان سرمایه‌گذاری‌های خطرپذیر در ایالات متحده به مرز ۱۵ میلیارد دلار یعنی بالاترین سطح آن از سال ۲۰۰۰ رسیده که در سه ماهه آخر سال ۲۰۱۴ سهم اختصاص یافته به صنایع فاوا به ۶۷ درصد بالغ شده است که همین امر نشان‌دهنده پیشرفت‌های بسیار در روند دادوستد بین‌المللی خدمات و کالاهای فاوا است. اما در این زمینه آخرین آمار درباره وضعیت ایران مربوط به سال ۹۴ است که مرکز پژوهش‌های مجلس آن را بررسی کرده است. در این گزارش ارزش بازار فناوری اطلاعات دنیا حدود ۳۵۰۰ میلیارد یورو برآورد شده که با توجه به نسبت یک درصدی ایران از نظر جمعیت در جهان، سهم ایران از بازار فناوری اطلاعات دنیا ۳۵ میلیارد یورو معادل ۱۴۰ هزار میلیارد تومان اعلام شد.

سهم ارزش افزوده کالاهای دیجیتال

همچنین بر اساس گزارش جدید سازمان همکاری اقتصادی و توسعه در سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۳ صادرات کالاهای تولید شده در بخش فاوا در کشورهای عضو OECD با رشد سالانه ۶ درصد به مرز ۱/۶ تریلیون دلار رسید. سهم فاوا در مجموع ارزش افزوده کشورهای عضو OECD همچنان ثابت باقی مانده است. در سال ۲۰۱۳ سهم بخش فاوا از مجموع ارزش افزوده در میان کشورهای عضو OECD به ۵/۵ درصد رسیده است. در این میان کشور کره با سهم ۱۰/۷ درصدی جایگاه اول، کشورهای ایرلند و ژاپن با سهم معادل ۷ درصد جایگاه دوم و کشورهای سوئد و مجارستان با ۶ درصد جایگاه بعدی را به خود اختصاص داده‌اند. در همین حوزه اما گزارش سال گذشته مرکز پژوهش‌ها درباره ایران نشان داده که از نظر شاخص رقابت‌پذیری جهانی بر مبنای تقویت ساختار اقتصادی کشورها در خلق ارزش افزوده از طریق نوآوری در کسب و کارهای نو، ایران رتبه ۱۳ منطقه و ۷۴ جهان را دارد. از جمله مولفه‌های رقابت‌پذیری جهانی می‌توان به الزامات بنیادین در کسب و کارهای نو اشاره کرد که ایران رتبه ۱۲ منطقه و ۶۳ دنیا را دارد و امارات در منطقه اول و سنگاپور در جهان رتبه نخست را دارد. در زیرشاخص افزایش دهنده‌های کارآیی نیز ایران در جایگاه ۱۵ منطقه و ۹۰ جهان است و در این زمینه امارات اول منطقه و آمریکا ۹۰ جهان است.

شاخص نیروی کار

شاخص نیروی کار در بخش فناوری اطلاعات و ارتباطات در کشورهای سازمان همکاری اقتصادی و توسعه به‌عنوان شاخص مهم دیگر توسعه فاوا و به دنبال آن اقتصاد دیجیتالی مطرح است. بیش از ۱۴ میلیون نفر یعنی حدود ۳ درصد از مجموع نیروی کار در کشورهای عضو OECD در بخش فاوا مشغول به فعالیتند. در واقع در شرایطی که اشتغال در درون بخش فاوا ثابت است اشتغال متخصصان فاوا در همه بخش‌های اقتصادی افزایش یافته است. اما تا سال ۹۴ سهم فناوری اطلاعات و ارتباطات کشور در اقتصاد ایران ۲/۷ درصد اعلام شده و بر اساس اعلام مرکز پژوهش‌های مجلس سالانه بالغ بر ۲۰۰ هزار دانش‌آموخته حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات در مقاطع مختلف تحصیلی فارغ‌التحصیل می‌شوند که توجه به مقوله فناوری اطلاعات در ابعاد مختلف کشور، می‌تواند به ایجاد بازار کار برای این فارغ‌التحصیلان بینجامد.

در گزارش اخیر OECD نقش درآمدها و سرمایه‌گذاری‌های بخش فناوری اطلاعات و ارتباطات و ضریب نفوذ باند پهن نیز در تحقق همه‌جانبه اقتصاد دیجیتال مهم ارزیابی شده است. در این راستا بین سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۴ بازارهای ارتباطات در میان کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه به لحاظ تعداد مشترکین ضریب نفوذ درآمدها و سرمایه‌گذاری‌ها پایدار بوده است. همچنین اعلام شده که در حال حاضر کاهش تعداد مشترکین تلفن ثابت با رشد تعداد مشترکین باند پهن بی‌سیم جبران شده است. رشد سالانه تعداد مشترکان باند پهن بی‌سیم حدود ۱۴ درصد بوده که رشد آن نسبت به سال‌های پیشین کمتر بوده است. بازار ارتباطات صوتی تلفن همراه از لحاظ شاخص ضریب نفوذ برابر ۱۱۴ درصد است و رشد ارتباطات تلفن همراه در حال حاضر بر خدمات باندپهن تمرکز یافته است. بر این اساس ضریب نفوذ باند پهن تلفن همراه به ۸۷/۲۳ درصد در کشورهای عضو OECD رسیده است. در حال حاضر در هفت کشور عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه به ازای هریک نفر بیش از یک اشتراک وجود دارد که این امر اهمیت روزافزون و اساسی فناوری‌های تلفن همراه را نمایان می‌کند.

اما آمار سال گذشته مرکز پژوهش‌ها نشان می‌دهد که در شاخص استفاده کاربران از ICT در مولفه استفاده اینترنت، ایران در رتبه ۱۵ منطقه است و بدون اعلام رقم مشخصی از ضریب نفوذ باند پهن تلفن همراه، تاکید شده که ایران از نظر استفاده از اینترنت باندپهن باسیم در رتبه ۱۱ و از نظر باندپهن بی‌سیم در رتبه ۱۷ منطقه قرار دارد. در این شاخص بیشترین میزان رشد مربوط به کشورهای عربی است و ایران در بین ۵۰ کشور پیش‌تاز نیست. اما کشورهای منطقه از جمله بحرین، امارات، قطر و کویت در بین این ۵۰ کشور دیده می‌شوند. در مجموع نیز، ایران رتبه ۱۷ منطقه و ۱۰۸ جهان را دارد و رتبه اول منطقه در اختیار بحرین و رتبه اول جهان در اختیار دانمارک است.

میزان اتصالات فیبر نوری

اگرچه برخی از کشورهای بزرگ عضو OECD در عمل میزان اتصالات فیبر نوری خود را گسترش داده‌اند، اما گزارش سازمان همکاری اقتصادی و توسعه نشان می‌دهد که تعداد مشترکان فیبر نوری صرفاً در ۱۴ کشور عضو این سازمان بیش از ۱۰ درصد از کل مشترکان است. اما این وضعیت درباره ایران نشان می‌دهد در شرایطی که تا پایان سال ۹۴، ضریب نفوذ تلفن همراه در کشور به ۹۵ درصد رسیده و ۲۱ میلیون نفر در ایران از اینترنت استفاده می‌کنند تا پایان دی ماه سال ۹۴، ۵۶ هزار و ۶۱۶ کیلومتر فیبرنوری در کشور ایجاد شده و ظرفیت شبکه انتقال نیز به ۲ هزار و ۶۷۰ گیگابیت بر ثانیه رسیده است. ظرفیت پهنای باند IP داخلی ۲ هزار و ۴۰۰ گیگابیت بر ثانیه و ظرفیت اینترنت بین‌الملل ۲۸۰ گیگابیت بر ثانیه برآورد می‌شود و سهم تولید محتوای داخلی به خارجی در ایران، حدود ۳۰ به ۷۰ است.

گزارش سال ۹۴ مرکز پژوهش‌های مجلس همچنین نشان می‌دهد که ایران رتبه اول مشترکان تلفن ثابت، رتبه ۱۷ مشترکان تلفن همراه با بیش از ۲۴ میلیون دستگاه هوشمند، رتبه ۱۸ پهنای باند به ازای هر کاربر، رتبه ۱۱ خانوار دارای کامپیوتر و رتبه ۱۴ خانوار دارای دسترسی به اینترنت در خانه را در منطقه دارد. در زمینه نوآوری و پیشرفته بودن نیز رتبه ایران ۱۶ در منطقه و ۱۰۲ در جهان است که در این رده‌بندی رتبه نخست جهان مربوط به

سوئیس است. ایران از منظر اقتصاد دانش بنیان به‌عنوان یکی از مولفه‌های توسعه‌یافتگی دیجیتالی، رتبه ۱۳ منطقه و رتبه ۹۴ دنیا را در اختیار دارد و در این شاخص سوئد در جهان پیش‌تاز است. این شاخص به بررسی نظام انگیزشی اقتصادی ایران به‌عنوان یکی از زیرشاخص‌ها تاکید دارد که در این زمینه رتبه ۲۰ منطقه و ۱۴۱ جهان از آن ایران است. از منظر نظام نوآوری نیز رتبه ۸ منطقه و رتبه ۶۸ دنیا متعلق به ایران است.